

**SETEITEMENTE SA MOKHANSELIRI WA UNISA, THABO MBEKI,
HO KETEKWENG HA SELEMO SA BO-145 SA HO THEHEA HA
YONA: UNISA PRETORIA/TSHWANE CAMPUS, KA LA 4
PHUPJANE 2018.**

Motsamaise wa mosebetsi,
Ngaka, Somadoda Fikeni,
Letona le Hlompehileng
Naledi Pandor,
Modulasetula wa Khansele ya UNISA,
Mong. Sakhi Simelane, Hlooho le
Motlatsa-Mokhanseliri, Prof Mandla
Makhanya,
Mopresidente wa SRC ya Naha,
Mopresidente wa Khonvokheishene,
Khansele ya UNISA, Botsamaise, basebetsi le
baithuti, Baketeki ba ratehang:

Ke thabetse ho kopana le basebetsimmoho le rona ba buileng ka pela ka ho fetisa molaetsa wa ka o mokgutshwanyane wa ho leboha UNISA ha re ntse re keteka selemo sa ho thehwa ha yona sa bo-145.

Mang kapa mang ya thahasellang ntshetsopele ya tsamaiso ya thuto e phahameng naheng ya habo rona ho tloha karolong ya ho qetela ya ngwahakgolo wa bo-19 o eletswa ho ithuta pale ya Univesithi.

Jwalokaha ho se ho boletswe, ka dilemo tse mashome Univesithing ena dilemong tsa yona tsa pejana jwalokaha Univesithi ya Cape of Good Hope e ne e le yona feela setsi naheng ya rona e neng e etsa ditlhahlobo tse lebisang ho fumantshweng ha mangolo a thuto ya univesithi.

Ka nnete, hamorao e ile ya boela ya sebetsa jwaloka setsha se neng se bitswa univesithi ya bofederale. Univesithi ena ya bofederale ha ya ka ya fana ka thupelo efe kapa efe. Thupelo e ne e fanwa ke dikholeje tse sebetsang tlasa Univesithi ya Cape of Good Hope, e ileng ya fetoha Univesithi ya South Africa (UNISA) ka 1918.

Kahoo, karolo e kgolo e bapetsweng ke Univesithi ena e ne e le ho fetola ha tsamaiso ya thuto e phahameng naheng ya habo rona, ho tloha ka 1873, e ile ya fana ka ditifikeiti tsa materike tse ileng tsa dumella baithuti ho kena univesithing.

Ka hona, ho ithuta pale ya UNISA, hara tse ding, ho tla ba le monyetla wa ho utlwisisa ho qaleha ha phumaneho ya thuto e phahameng bakeng sa bongata ba maAfrika naheng ya habo rona, le maikutlo a Univesithing mabapi le ditaba tsena.

Ho etsa mohlala, bukeng ya hae, *Spes in arduis: a history of the University of South Afrika*, Maurice Boucher o re ka 1880, Simone Peter Sihlali, eo hamorao e bileng

moruti wa bodumedi wa phutheho, e bile moithuti wa pele wa lengolo la materiki wa moAfrika ka hara naha.

O ile a latelwa ke John Tengo Jabavu ya entseng lengolo la materiki Lovedale ka 1883 mme hamorao a theha koranta e bitswang *Imvo baNtsundu*. Boucher o re banana ba Afrika ba ile ba qala ho fumana lengolo la materiki mafelong a ngwahakgolo wa bo-19.

E nngwe ya mathata a maholo nakong eo e ne e le hore dikholeje, tse neng di fana ka baithuti ba neng ba hlahlojwa le ho fuwa mangolo a dikri ke univesithi ya Cape of Good Hope, di ne di dumeletse ho ngodisa MaAfrika a manyane ka palo. Sena ke sona se ileng sa kgannela MaAfrika a jwaloka Charlotte Maxeke, John Dube, Pixley Seme le ba bang, hore ba fumane thuto ya univesithi dinaheng tsa mose, haholoholo USA le UK.

Jwaloka ha bohle re tseba, Kholeje ya Afrika Borwa ya Bathobatsho, eo ka komorao e tsebilweng ka lebitso la Kholege ya Univesithi ya Fort Hare, e thehilwe ka 1916.

Ka lebaka la ho nka karolo ha UNISA, e neng e le Univesithi ya Cape of Good Hope, e neng e tla tswela pele ho kgothaletsa tswelopele ya thuto e phahameng, re ne re tla lebella hore e tla amohela sebopeho sa Kholeje ya Bathobatsho.

Ha e qala ho sebetsa ka 1918, e dumellwa ka molao hore e be setsi sa naha, UNISA e ne e ena le dikholeje tse tshelletseng. Fort Hare, kapa Kholeje ya Bathobatso, e ne e se e nngwe ya tsona.

Boucher o hlalosa hore lebaka la sena ke hore ha eba Fort Hare e fetoha e eba e nngwe ya dikarolwana tsa UNISA, "*bothata ba semorabe bo ne bo tla ja setsi mabapi le ho amohelwa ha baemedi ba yona Senateng le Khanseleng*"

Qetellong, 'bothata' ba Kholeji ya Bathobatsho e ile ya "rarollwa ka tsela ya hore e hlomathiswe ho Univesithi ya Rhodes, ka sephetho se sisinyang ka hore "ha ho bora mabapi le merabe" e neng e phela Rhodes.

Ka *Critique of the Curriculum* Univesithing ya Fort Hare ho yona Dilemong tsa Bopulamadiboho, David Burchell o re:

Moqapi wa leano la leqheka la univesithi ya Afrika, E.B. Sargent, moeletsi wa tsa thuto ho Morena Milner, o ne a nahanne ka Kholeji ya Afrika Borwa ya Bathobatsho ... (a) e tla fana ka thuto e fokolang haholo ka ditshebeletso tse kenyeletsang kwetliso ya indasteri e le ntho e qobellwang. Sepheo sa hae ka kakaretso e ne e le ho hlahisa batho ba

phahameng ba maAfrika ba neng ba tla sebetsa e le balekane ba banyenyane ba mmuso wa bokoloniale, mme e le ba tlang ho tlatsa dikgeo tsa maemo a tlase mekgatlong le merabeng ya setjhaba.

Ka sebele UNISA e tla e nka e le e nngwe ya mesebetsi ya yona e ka sehloohong ho hlola morero ona ha eba e ne e ena le Kholeje ya Bathobatshe e le e nngwe ya dihlophiso tsa yona.

Taba ya pono e susumetsang UNISA kajeno ke - *Ho latela Univesithi ya Afrika: ho bopa bokamoso bo tshebeletsong ya botho* - e bontsha hore na e tsamaile ho fihla kae le Univesithi ya Cape of Good Hope ya pele ya 1873, le mohlahlami wa 1918 wa Univesithi ya naha.

Kaofela ha rona le bao re thehileng setjhaba sa kajeno sa UNISA re arolelana boikarabelo bo tlwaelehileng ba ho netefatsa hore Univesithi e hlile e phelela pono eo ke sa tswa bua ka yona.

Kgale kwana ka Phupu 1972, Mokgatlo oa Diunivesithi tsa Afrika o ile wa tshwara kopano Accra, Ghana ho buisana ka sehlooho se reng - 'Ho theha Univesithi ya Afrika: Ditaba tse hlahisitseng maikutlo dilemong tsa bo-1970'.

Ho tlaleha ka diphello tsa kopano ena, Moprofesara Tijani M. Jesufu wa Nigeria ya seng a iketse boyabatho, o ngotse bukeng e phatlaladitsweng ka 1973:

Univesithi ya Afrika e tlameha hore dilemong tsa bo-1970 e se apare feela seaparo se fapaneng, empa e tlameha hape hore e kgothatse ka tsela e fapaneng. E tlameha ho etswa ka ntho e fapaneng le ditlwaelo tsa diunivesithi tsa seBophirima, mme e hlahise maikutlo a fapaneng le tsela e fapaneng ya ho etsa dintho. Univesithi ya nnete ya Afrika e lokela hore e be yona e fumanang kgothatso sebakeng seo e leng ho sona, e seng sefate se nang le ponaletso, empa se melang ho tswa peong e jetsweung le ho nosetswa mobung wa Afrika.

Ke moelelo wa bokamoso bo nahannweng hore kaofela ha rona re tla sebetsa ho phela tumellanong le ponong ya ho tsosolosa UNISA jwaloka Univesithi ya Afrika,

Ke tlotla ho dumedisa bohle, basebetsi, baithuti, tsamaiso le basebeletsu ba UNISA ba tlang ho ba barupelli ba sephetho sena.

Sepheho se setle se hlahiswang ke boiteko bo se nang boithati ba tsena tsohle e tla ba se nepahetseng bakeng sa molaetsa oo re o fetisang kajeno, e leng ho leboha UNISA ka selemo sa bo-145 sa ho thehwa ha yona!

Ke a leboha.